

İlim Şehri

METİN KARABAŞOĞLU

© İz Yayıncılık Limited Şirketi, 2016

Sertifika no: 17313

İZ YAYINCILIK: 916

(*karakalem kitaplığı*)

düşünce dizisi: 114

ISBN: 978-605-326-131-5

1. baskı, 2004

9. baskı, İstanbul, 2016

Çatalçeşme Sokağı No: 27/2 Cağaloğlu 34110 İstanbul

telefon: (212) 5207210

faks: (212) 5115791

web: www.iz.com.tr

facebook:[facebook.com/izyayincilik](https://www.facebook.com/izyayincilik)

twitter:twitter.com/izyayincilik

e-posta: bilgi@iz.com.tr

kapak: Hamdi Akyol

Basıldığı yer: Alemdar Ofset Matbaacılık (sertifika no: 22953)

Davutpaşa Caddesi Besler İş Merkezi No: 20/29 Topkapı/İstanbul

İlim Şehri

METİN KARABAŞOĞLU

METİN KARABAŞOĞLU, 1964 yılında İzmir'in Tire ilçesinde doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini burada gördükten sonra İÜ Siyasal Bilgiler Fakültesini bitirdi. Okul yıllarında yazmaya başladığı *Köprü* dergisinin bir süre yayın yönetmenliğini de yaptı. İz Yayıncılık'ın kuruluşunda yaklaşık 5 yıl editörlüğünü üstlendi. Muhtelif yayınevlerinde yayın yönetiminde bulundu. Muhtelif radyo ve TV'lerde programlar yaptı. Karakalem Yayınlarını kurdu, *Karakalem* dergisinin yayın yönetmenliğini yürüttü, Karakalem Seminerlerini başlattı. Çok sayıda kitabın tercüme, edisyon ve redaksiyonunda imzası olduğu gibi, bir dizi ismin yayın dünyasına kazandırılmasına da katkıda bulundu. Evli ve 3 çocuk babasıdır.

bilgi ve iletişim için:

website: www.karakalem.net

e-mail: metinkarabasoglu@yahoo.com

twitter: <https://twitter.com/mkarabasoglu>

facebook: <https://www.facebook.com/MetinKarabasoglu1>

Yayınlanmış Eserleri:

- *Kur'an Okumaları* (5 kitap) • *Hadis Okumaları* (2 kitap) • *Risale Okumaları* (5 kitap) • *Peygamberin Bir Günü* • *Sizin Yıldızımız Kim?* • *Peygamberin Kardeşleri* • *Küçük Şeyler* • *Oyuncak Tamirhanesi* • *Said'leri Ararken* • *Tehlikeli Denemeler* • *Gece Yürüyüşü* • *Düşünceler* • *Gölgeler ve Işıklar* • *Bilimin Öteki Yüzü* (S. Demirci ve Y. Mermer ile birlikte) • *Melekleri Ürkütmeden* • *Medeniyetin Arka Sokakları* (ilk baskılar: *Camide Dans Var* başlığıyla) • *Ruh Bakımı* • *Kertenkele Çukuru* • *Mucize Avcısı* • *Geldim, Gördüm, Sordum* (ilk baskılar: *O'na Doğru* başlığıyla)

İçindekiler

<i>İlim Şehri için birkaç söz</i>	9
<i>Önsöz</i>	13
<i>Teşekkür</i>	17

Birinci Bölüm

Hayatın tam ortasında

<i>İmanın asgarî şartı</i>	21
<i>Ahlâkın doğru adresi</i>	25
<i>Birbirimizi sevmedikçe</i>	28
<i>Kardeşini sevebilmek</i>	32
<i>Düşmanla karşılaşmayı ummak</i>	35
<i>En kısa hadis</i>	39
<i>İki yanlış arasında</i>	42
<i>Bir haksızlık karşısında</i>	45
<i>Kolaylaştırın, zorlaştırmayın, ve de yozlaştırmayın</i>	48
<i>Yönelişin adresi</i>	51
<i>Alenilik</i>	54

Uğursuz bir düşünce: uğursuzluk!.....	57
Yakının anahtarı	61

İkinci Bölüm

Yaşadığımız günlere dair

Amaçlı alışveriş!	67
Bir denge turnusolu	72
Büyütmek, yetiştirmek	76
İki hadisle öğretilen	80
Babalara övgü	84
Nasıl bilersen	89
İstenmeyen şahitlikler	92
Teknolojiye nebevî bakış	95
Yüz kere şehit olmak	98

Üçüncü Bölüm

Umide çağrı

Bir delikten iki kere kim ısırılmaz?.....	103
İstifarda ısrar	106
Keyfiyet.....	109
Kişi sevdiğiyle beraberdir	114
Sevginin adresi	118

Dördüncü Bölüm

İncelikler, nüanslar

Duamız kadar kuluz	123
--------------------------	-----

içindekiler

İki özgürlük.....	130
Neden hayâ, imandandır?.....	132
Ölmeden önce ölmek.....	135
Göstergeler.....	138
Sûret çarşısı.....	142
Vesile.....	147
Faziletin ölçüsü.....	151
Ruhsat-azimet dengesi.....	154
Nafile.....	157
Dünyanın üç yüzü.....	160

Ek

*Reygamber sözleri
nasıl okunmalı?*

<i>Hz. İsa laik miydi?.....</i>	<i>167</i>
<i>Umumî bir hatırlatma.....</i>	<i>183</i>
<i>Notlar.....</i>	<i>187</i>

Ölim Şehri için birkaç söz

İLKOKUL YILLARI. 1960'LI SENELER. İlk hocam, sevgili babacığım her ay imamlık maaşını almaya gittiğinde eve dönüşünde bir kitapla içeri girerdi. O ay da, elkitabı tarzında ciltli üç kitap getirdi.

Hiç unutmuyorum, biri kırmızı, diğeri koyu yeşil, öteki de siyahtı. Hasan Basri Çantay'ın "On Kere Kırk Hadis" kitaplarıydı bunlar. Sayfa sayısı kabarık da olsa, küçük boy ebadında ve yazıları da iri puntolu olduğu için günlerce elimden düşmedi kitaplar.

Hadisler öyle uzun metinler değildi. Kısa, öz, kolay anlaşılır, hayatın içinden, günlük yaşantıyı yansıtan, özenle seçilmiş, tercüme edilmiş, hakkında yeterli açıklamalar yapılmış hadisler içeren sevimli bir çalışmaydı. Çantay rahmetli, gerçekten 'âlim-i mürşid' olduğu için, ilmini, süt gibi içimi kolay, sindirimi rahat biçimde veriyordu.

Aradan kırk yıl geçtikten sonra babamın izniyle bu kitaplar mütevazı kütüphanemi süslemeye başladı. Geçen sene baştan sona çocukluktan kalma tatlı bir heyecan içinde tekrar oku-

dum; ve ömrüm oldukça bu kitapları elimden düşürmeyeceğim anlaşıyor.

Efendimiz (a.s.m.) hayatımıza o kadar girmiş, hayatı o kadar güzelleştirmiş, berraklaştırmış, aydınlatmış ve anlamlı hale getirmiş ki, bunu, hadislerin o eşsiz bahçesine girince anlıyorsunuz. Hele çocukluk yıllarından itibaren böyle müstesna bir tadı damağınız hissetmişse, artık onsuz yaşamak size anlamsız geliyor.

Daha sonra, Metin Bey kardeşimle aynı mesaiyi paylaştığımız 80'li yılların ortalarından itibaren gazetede dinî yazılar yazmaya ve gelen sorulara cevap aramaya başladığımız günlerde hadislere olan ihtiyacımız o kadar arttı ki, kurumun dar bütçesinden tahsisat talep ederek kitapçılardan yolunu tuttuk.

Kitapçı raflarında hadis kitaplarını gördükçe hemen indirtiyor, sırtlayarak götürüyor, kendi kütüphanemizi süslüyorduk. O yıllarda Sünen-i Tirmizî ve Ahmed bin Hanbel'in *Müsned'i* gibi kitapların hacimli şerhleri de gelmişti. Onları da görür görmez sahiplenmiştik. Yine o yıllarda 7 büyük boy ciltlik *Concordance* gibi hadis arama ve bulma kılavuzu da yayınlanmıştı ki, artık keyfimize diyecek yoktu. Hadisin bir kelimesini hatırlayınca birkaç dakika içinde hadisin kendisine ulaşıyorduk ve zevkle yazımızı zenginleştiriyorduk.

Bir tevafuk eseri olacak ki, yine bu dönemde bir ekip halinde Kütüb-i Sitte başta olmak üzere elimizde mevcut bütün hadis kitaplarını tarayarak metniyle birlikte bin sayfalık bir hadis kitabı hazırlamıştık. Bu vesile ile de binlerce hadisle buluşma, tanışma ve kaynaşma gibi bir nimete kavuşmuştuk.

Ama hadis açlığım hiç dinmedi. *Müsned'in* hâmişinde *Kenzü'l-Ummâl'den* seçme hadisler yer alıyordu. Kısa, özlü ve hayatın içinde hadislerdi. Ama kitabın kendisini merak ediyordum. "Nasıl ulaşabilirim, ne şekilde elde edebilirim?" diye yıllarca hasretini çektim. Sonunda mâşukuna kavuşan bir 'âşik' gibi muradıma erdim. Birkaç sene önce bir kitap fuarında

Arapça dinî eserler standına varınca *Kenzü'l-Ummâl*'in geriden beni kendisine doğru çektiğini gördüm. Cüzdanımı boşaltarak 18 ciltlik "İşçilerin Hazinesi"ne kavuşmuş oldum, el-hamdülillah.

Meğer ne hazineymiş yâ Rabbi! Her biri altı yüz küsur sayfalık kitabı özellikle geceleri içerek ve kalbimin içine dökerek okumaya başladım. Bir de son iki cildinin bütün hadislerin alfabetik indeksi olduğunu farkedince, bunun benim gibi 'zaman fukarası' bir gariban için büyük bir kolaylık sağladığını anladım. Ondan sonraki günlerde, uzun süre birkaç sayfa okumadan uyku gelmez oldu.

Yeni öğrendiğim hadisleri de ertesi gün radyodaki programıma taşıyor, dinleyicilerimle paylaşıyordum. İmam Tirmizî'nin kitabının başına yazdığı gibi, artık bizim evde ve bizim radyoda 'Konuşan bir Peygamber (a.s.m.)' vardı. O konuştuğu hiç kimseye bir söz kalmıyordu. Çünkü sözün en güzelini, en mükemmelini, en canlısını, en tatlısını, en kalıcı olanını, en eskimeyenini o söylüyordu. Dinleyenlerin de hemen kanlarına karışıyor, ruhlarına işliyor, gönüllerini açıyor, bir âb-ı hayat çeşmesi gibi hayatlarına hayat katıyordu.

Aradan aylar yıllar geçti. Başta Kelâm-ı Kadîm ve onun bir manevî mucizesi, asrımıza da bir söylemi olan Risale-i Nur olmak üzere, okuduğu kitaplardan elde ettiği istifade notlarını samimi bir eda ile kaleme alan Metin kardeşimin *Kur'ân Okumaları* ve *Risale Okumaları* kısa aralıklarla bir seri halinde elimize kadar ulaştı. Kitapları aile boyu, sırasıyla okumaya koyulduk. Kitaplar, o zamana kadar nazar-ı dikkatimize ilişmemiş olan orijinal nükteleri, noktaları ve notları içeriyordu. Üstadın dediği gibi, 'nev'im adına' iftihar ettim, sevinç duydum, hamd ettim.

Benim düşünemediklerimi ve yazamadıklarımı can dostlarımla ve Nur kardeşlerimin yazdıklarını görünce 'kardeşlerimin meziyetlerini şahsımda, faziletlerini kendimde tasavvur

etme ve onların şerefiyle şâkirâne iftihar etme' duygusunu yaşadım.

Bu yazıyı yazmadan on gün önce de, nezaket, saygı ve edep bütünlüğü içinde bir telefon aldım. Ses Metin Karabaşoğlu kardeşimindi. "Hadis Okumaları" mahiyetinde bir çalışma yaptığını söylüyor ve bu kitap için bir takdim yazmamı rica ediyordu. O günlerde de benim yurtdışı programlarım vardı, hem de konu bir yerde haddimin üzerinde bir teklifti. Ben kim, bir hadis çalışmasına takdim yazmak kim?

Dedim, "Bu da bir tevafuktur." Emri, Ravza'nın sahibinden almış gibi kabul ettim. Kitabın yarısını uçakta, geri kalanını da dönüşte okudum.

Sevgili yazar, yine bam telini bulmuş, kalp ritmini yakalamış, hayatın içindeki hadisleri gündeme taşıyordu. Yine bir keşifte bulunmuştu. Yeni bir 'buluş'a imza atıyordu. Benim aklıma, âcizâne, sadece "Rabbim devamını getirsin" demekten başka birşey gelmedi.

'Medine Güzelini' tanıttırдың ve bizlere tattırдың gibi, o 'Canlar Canı' da seni tatlandırınsın, benim 'âlim' ve ümmeti 'irşad'a devam eden kardeşim...

MEHMED PAKSU

5 Haziran 2004

ÖYLE ZAMAN OLUR Kİ, bir söz söyler, bir iş işler, bir adım atar; sonra da unutursunuz. Size göre küçük bir söz, iş veya adımdır çünkü. Ama aradan yıllar geçer, unuttuğunuz o küçük adım gitgide büyüyen sonuçlarıyla karşınıza çıkar, şaşırırsınız. Gerçekte küçük diye birşey olmadığını; küçük bir teşvik sözünün, ufacak bir yardımın, hatta bir gülümsemenin bile günü geldiğinde büyük sonuçların önsözü olabildiğinin delilidir bu yaşadığınız...

Benim açımdan, *Hadis Okumaları*'na kadar gelen ve devamınının "Asr-ı Saadet Üzerine Okumalar," "Peygamberin Bir Günü," "Peygamberin Günleri," "Peygamberin Sözleri," hatta belki de bir siyer çalışması şeklinde geleceğini umduğum süreç, işte o türden 'küçük' bir yardım ve katkıyla başladı.

Sene 1988 idi. Henüz yirmibeşinde bile değildik. O günlerin aylık *Köprü* dergisinde hasbelkader üstlenmiş olduğumuz editörlüğün yanısıra, derginin kapak yazılarını yazma görevi de omuzlarımızdaydı.

O yılın Mart sayısı için, yine bir Mart ayında şu dünyadan göçüp gitmiş ama vefatından sonra doğan nice insanın hayatını aydınlatacak bir eseri ve bir yaşama biçimini yadigâr bırakmış bir insanın tefekkürünü derginin kapağına taşımıştık: “Bir Kâinat Yolcusu: Said Nursî.”

O Mart ayı, akıl ve ruh iklimimde yeni bir kapak konusu daha belirmeye başladı. Tefekkürünü dergimizin kapağına taşıdığımız bu kâinat yolcusu, yolculuğunu ‘Kur’ân’ın dersi ve Resûl-i Ekrem’in (a.s.m.) talimiyle’ gerçekleştirdiğini defaatle söylüyordu eserlerinde. O halde, bu yolda ona kılavuzluk etmiş olan Hz. Peygamberin tefekkürünü de bir kapak konusu olarak dergiye taşımak bir gönül borcu değil miydi? Kapak konusu için başlığı bile düşünmüştüm: “Peygamberin Bir Günü.”

Gelin görün ki, işin bu tarafında ciddi bir boşluk görmüş-tüm kendi namıma. Bu konuda bilgim de yoktu, bu konuya girme cesaretim de... Yapabilir miydim? Altından kalkabilir miydim?

Çalıştığımız yayın kuruluşunda, bize ayrılan odadan çıkıp sevgili ağabeyim Mehmed Paksu’nun kapısını tıklarırken, zihnimde bu sorular uçuşuyordu. Düşüncemi ona açıp, kendi araştırmaları esnasında bu konuda bir bilgiye rastlarsa bana iletmesini rica ettim. Ve yalnızca birkaç gün sonra, onu elinde bir not kağıdı ve gülümseyen bir yüzle odamızda gördüm. Bana uzattığı kağıtta, onun elyazısıyla, kaynağı da belirtilmiş surette, iki hadis vardı. Bu iki hadis, âdeta bana ‘doğru iz üzeresin’ diyordu. ‘Bu iş olabilir; yola devam et!’

O gün bugündür, bu iki hadisi unutmadım...

O günden sonraki onbeş yılım, bir kısmını dört defa, beş defa okuduğum hadis kitapları; ve okumaya hâlâ doymadığım hadis külliyatları arasında geçmişse, bu, o gün bana uzatılan o iki hadis sayesinde.

Bu onbeş yıl boyu, ‘ona dair’ okuduğum her bir kitap bana bir ‘kapak konusu’ndan daha fazlasını kazandıracak; ‘pey-

gamberin bir günü' için başlayan yolculuk, 'peygamberin her günü'ne ve 'her sözü'ne erişebilme iştiağını içimde uyandıracaktı.

Ki bu sözler arasında, onun Veda Haccı esnasında söylediği, "Bu söylediklerimi duyanlar, duymayanlara ulaştırırsınlar. Bazan söz kendisine ulaştırılan kimse, ulaştırılan sözü, bizzat dinleyenden daha iyi beller"¹ hadisi de vardı.

Bu nebevî ikazı gördükten sonra, hadis okumalarımı yazmadan edemedim...

Maamafih, bir açıdan, bu kitabın 'geç gelmiş bir kitap' olduğunu da düşünüyorum.

Gönül isterdi ki, şimdiye dek yazdığımız üç *Kur'ân Okumaları* ve üç *Risale Okumaları* arasında üç 'hadis okumaları' kitabı çoktan yerini almış olsun. Ama olmadı. Bunda da bir hikmet olduğunu düşünüyorum.

Ezberinde kırk hadis tutmaya dair bir nebevî teşvike binaen, herkesçe okunabilir bir 'kırk hadis' yazmak geçmişte âlimler arasında bir itiyad olmuş. Ve, hepsi değilse de, birçoğu bu 'kırk hadis' seçkisini kırk yaşında yazmışlar. Âlim biri değilim; ama olmak isterdim. Her hâlükârda hadis okumaları üzerine 'kırk yazı'dan müteşekkil *İlim Şehri*'ni kırk yaşında yazmayı bana nasip eden Rabbime hamd ediyorum.

Hepimizin, o kudsî nebînin aydınlık hayatından esintileri içinde yaşadığımız zamana da taşıyan peygamber sözleriyle aydınlanmış hayatlar yaşamamız duasıyla...

METİN KARABAŞOĞLU
İstanbul, 15 Haziran 2004

Teşekkür

BİZE BİR HİDAYET REHBERİ olarak kudsî nebî Muhammed-i Arabî aleyhissalâtu vesselamı gönderen Rabb-ı Rahîm'imize sonsuz hamd;

O'nun kudsî elçisine sonsuz salât u selam;

O kudsî nebînin sözlerini bindört yüzyıl sonra da bizim için ulaşılabilir kılan bütün ravilere ve muhaddislere milyon kere milyonlarca şükran;

O kudsî nebîyi ve sözlerini bize tanıtır ve sevdiiren herkese gönül dolusu teşekkür ile...

Birinci Bölüm

Hayatın tam ortasında

İmanın asgarî şartı

KAÇ YAŞINDAYDIM, BİLMİYORUM. Ya altı, ya yedi, ya dokuz. Yaz mevsimiydi. Evimizin az ötesindeki Kestaneli Cami'ye Cuma namazına gitmiştim. O hadisi ilk kez o gün duydum. İmanın yetmiş küsur şube olduğunu buyuran Peygamber Efendimiz (a.s.m.), 'yolda bulunan rahatsız edici birşeyi kenara koymayı' da imanın şubeleri arasında sayıyordu.² Aynı hutbe de dinlediğim bir başka hadisinde ise, "Rahatsız edici birşeyi yoldan kaldırıp atman sadakadır"³ buyuruyordu.

Caminin yaşlı imamının bu hadislerin hikmetini açıklama bâbında, yoldan geçen bir âmânın veya bir ihtiyarın o taşı göremeyip düşmesi ihtimalinden söz ettiğini hatırlıyorum.

Rahatsız edici birşeyi yoldan kaldırıp atmak...

Bu konuda iki hadis olduğunu duyduğum gün, hayatımın dönüm noktası olduğunu uzun yıllar sonra farkedeceğim bir gün olmuştu benim için.

O günden sonra, yolda insanları rahatsız edici bir taş veya bir dal parçası bulmuşsam onu kaldırmak âdetim oldu. Yaşadı-

ğımız mahalle, bulunduğumuz şehrin henüz kâinattan kopuk olmayan kısmındaydı ve yolun iki tarafından yola doğru eğilmiş böğürtlenler ya da çalılar zaman zaman yoldan geçenlere eziyet verebiliyordu. ‘O ayağa takılır, bu göze dokunur’ düşüncesiyle, onların yola sarkan dallarını gördükçe kenara doğru eğmeye başlamıştım. Yola portakal, mandalina veya muz kabuğu atmamak da, o günden sonra bir hayat şiarımdı. Birilerince atılmış kabukları görünce de, bana ne deyip geçemez hale gelmiştim. Ya biri basıp kayarsa? Ya yaşlı bir teyze veya âmâ bir genç görmeyip basar da eli ayağı kırılırsa? Durup ayakkabımın tersiyle onları insanların basmayacağı bir köşeye sürükler olmuşum artık. Ayrıca, eza verici birşey olarak yola tükürmek de itiyadım olmuştu, tükürenlere üzölmek ve hatta kızmak da.

Yıllar böylece geçti.

Bu hadisler önce çocukluğum, sonra gençliğim boyunca, önce yollardaki halimi, sonra yollar dışındaki halimi dönüştürdü, değıştirdi ve geliştirdi.

Çocuk aklımla, hadisin rahatsız edici birşeyi kaldırıp atmayı ‘imanın bir şubesi’ sayıyor olduğuna dikkat edememiştim gerçi. Hadisten aklımda kalan, rahatsız edici birşeyi kenara koymanın ‘iyi’ bir davranış olduğuydu. Peygamberimizin böyle yaptığı, böyle yapılmasını tavsiye de ettiğiydi. Çocuk aklımın, bu davranışla ‘imanın şubeleri’ arasındaki ilişkiyi kavrayıp açıklaması da herhalde beklenemezdi.

Sıkıntı verici birşeyi yoldan kaldırıp atmanın neden ‘imanın şubesi’ olduğunu anlamak için ise, çocukluğumun yanı sıra, ilkençlik yıllarını da aşmam gerekti. Hayatım otuzlu yıllara doğru yol aldığında, o güne dek edindiğim birebir gözlemler, kitaplarda okuduklarım, özellikle de Asr-ı Saadet okumalarım dan hâsıl olan iman-küfür muvazeneleri biraraya toplandığında, iyi bir davranış olan ‘rahatsız edici birşeyi kaldırıp atma’nın imanla doğrudan ilgisini kurabilir hale gelmişim.

Fakat, tersinden hareketle kurulan bir rabıtaydı bu.

Görmüştüm ki, kâfir olmak değilse bile küfürde kalmak, yani küfürde ısrar etmek, gerçekte kişinin kendinden geçmemesi ile ilgiliydi. Bu kendinden geçememe hali, ya kendini kusurdan münezzehe bilip nefsinin putlaştırılması sonucu, yahut kendini kusurlu bildiği halde heva ve hevesini ilahlaştırılması sonucu gerçekleşiyordu. Kimileri kendini putlaştırdığı için küfürde kalıyordu; kimileri hevasını, zevkini ve keyfini putlaştırdığı için. Birçok kişi, kendinden geçemediği için imana gelemiyordu. Öyle ki, iman yolunun mâkûliyetini bildikleri halde gelemeyenler vardı.

Elbette, el'an ehl-i küfür hanesinde yer alan herkes için aynı şeyi söylemek mümkün değildi. Bu, 'kâfir olanlar'dan ziyade 'kâfir kalanlar' için geçerliydi. Yoksa, hakkı ararken başına dalâlet düşen, bâtı hak zannıyla koynunda saklayan, ama gerçekte bâtı olmakla birlikte kendisinin hak zannettiği o yol uğruna kendinden geçebilen insanlar da vardı. Onların, kendilerinden geçebildikleri için, günün birinde iman yoluna girmeleri kuvvetle muhtemeldi.

Asr-ı Saadetten iki Amr'ın, Ebu Cehil ile Ömer'in durumu bunun bir örneğiydi. İslâm'ın ilk yıllarında İslâm'a düşmanlıkta atbaşı giden bu iki isimden ilki 'bildiği halde inanmadığı'nı ifade etmekten çekinmemiş; ikincisi ise 'bildiği anda' saf değiştirip iman edenler hanesine geçmişti.

Neden?

Çünkü, Ebu Cehil kendi nefsi adına küfürde iken, Ömer kendi nefsinden geçerek küfürde idi. Ömer hak bildiği küfür yolunda kendinden geçebilmiş, o yüzden, hakkı hakikaten gördüğünde hak bildiği bâtı davasından hemen vazgeçebilmişti.

Yine Asr-ı Saadetten, yaptıkları iyiliklerle meşhur iki insan tablosu da bu açıdan manidardı. İnsanlara yedirmesi, içirmesi, köleleri azad etmesi, darda kalanın yardımına yetişmesi Abdullah b. Cüd'an'ı mü'min yapmamıştı. Oysa, aynı davranışla-

rı sergileyen Hakîm b. Hizam, Mekte'nin fethine ramak kala Müslüman olduğunda, geçmişte yaptığı iyiliklerin bir mükafatının olup olmayacağını sorduğunda, Hz. Peygamber'den şu cevabı alacaktı: "Sen zaten daha önce yaptığın bu iyiliklerin hayrına Müslüman olmuşsun."⁴

Ama aynı iyilikler Abdullah b. Cüd'an'ı Müslüman yapmamıştı. Zira, bir diğer hadisin bildirdiğine göre, o, bütün bunları 'desinler' diye yapmıştı. Yani, 'kendinden geçerek' değil, 'kendisi için;' 'nefsinden feragatla' değil, nefsi için yapmıştı. Ve, istediği kendisine verilerek, bu dünyada iyi bir insan olarak tanınmıştı.⁵

Oysa Hakîm'in yaptığı iyilikler, hadisten anlaşıldığına göre, 'desinler' diye değildi. 'İçinden geldiği' içindi. 'İnsaniyeten' idi. Nitekim, 'desinler' demek ne kelime, kendisini açık hedef haline getirecek bir iyilikten dahi çekinmemişti. Mekke Peygamber'i dize getirme emeliyle Hâşimoğullarına üçbuçuk yıl acımasız bir ambargo uygularken Ebu Cehil başta olmak üzere müşrik önderlerin hışmını üzerine çekme pahasına bu ambargoyu üçbuçuk yıl boyu delen kişi, Hakîm b. Hizam'dı. Kendisi de henüz bir müşrik olduğu halde, üzeri yiyecek dolu develeri Şi'b-ı Ebu Talib'e yollayıp içlerinde halası Hz. Hatice'nin de yer aldığı Peygamber sülâlesini görüp gözetmekten çekinmemişti.

Bu örneklerin eşliğinde tekrar düşününce, rahatsızlık verici birşeyi yerden kaldırmayı yetmiş şubeli imanın 'en alt' ve 'en birinci' şubesi sayan hadis bana çok ama çok anlamlı gözüküyor.

Ve bu hadisin ışığında, şu an iman safında gözükmeseler dahi, hak bildikleri bâtıl bir yolda kendinden geçebilen insanlarda bir Ömer b. Hattab, sırf insaniyetinden dolayı kendinden feragat edip başkalarına yardım elini uzatan insanlarda ise bir Hakîm b. Hizam potansiyelinin saklı olduğu ümidini taşıyorum.

Diğer taraftan, "Komşusu aç iken tok yatan bizden değildir"⁶ hadisini de, tam da bu bağlamda çok anlamlı buluyorum...

Ahlâkın doğru adresi

AHLÂKIN ÖLÇÜSÜ OLARAK neyin esas alınması gerektiğini en iyi özetleyen insan, kesinlikle Muhammed-i Arabî (a.s.m.) olsa gerektir. Onun kısacık “*Tahallakû bi ahlâkillah*” (Allah’ın ahlâkıyla ahlâklanın)⁷ hadisi, insanın yaratılış amacına ve ahlâkın aslına dair muazzam bir özet hükmündedir.

Ahlâk ile halk, yani ahlâk ile ‘yaratma’ veya ‘yaratılanlar’ kelimesi arasındaki akrabalığı da hesaba katarsak, “Allah’ın ahlâkıyla ahlâklanın” sözü, yaratılan insanı, Yaratan onu nasıl bir fitratla ve hangi amaçla yaratmışsa ona uygun bir ahlâkla donanmaya çağırır.

Ki, bütün mahlûkatın ve elbette insanın yaratılış amacı mutlak kemal ve cemal sahibinin kemal ve cemalini görüp göstermek ise; ve hepsi de O’nun eseri ve sanatı olan bütün mahlûkat varoluşlarıyla O’ndan geliyor ve O’nun esma ve sıfatını bildiriyor ise, insana düşen O’nun esma ve sıfatına ayna olmaktır. Zira insan, bir başka hadisin ifadesiyle, ‘sûret-i Rahman’da,⁸ yani Rabbini en güzel şekilde tanıyıp tanıtacak, gö-

rüp gösterecek, bilip bildirecek, anlayıp anlatacak bir surette yaratılmıştır.

Dolayısıyla, ahlâkın zirvesi, işte bu hal üzere olmaktır. Yaratılışı ile üzerinde görüneni bozmamak, yaratılışı ile murad edileni atlamamaktır.

Buradan hareketle, hep kendi tarafına yontan nefsin tuzaklarına düşmeden, gerek kendisinin, gerek başkalarının ahlâkî düzeyini kavrayabilir insan.

Buna göre, Rabbinin esması üzerinde okunmuyorsa, kişi ahlâkın uzağında demektir. Üzerinde Rabbine ait özellikler okunuyor, ama bunu kendine mal ediyorsa, yine ahlâkın uzağında demektir.

Meselâ, Allah'ın ihsanındaki cömertlik ve bolluğa, yani onun Cevvâd isminin mutlaklığına bütün kâinat şahit olduğu halde cimrilik yapan insan, ahlâkın uzağındadır. Zira, 'Allah'ın ahlâkıyla ahlâklanmış' değildir. Kendisi sonsuz derecede cömert olan Cevvâd-ı Kerîm kullarını da cûd ve ikramı sever bir fitratta yarattığı halde, Allah'ın ona verdiklerinden kısmakta, onları başkalarından kıskanmaktadır. Diğer taraftan, sırf cömert biri olarak anlayım diye cömertlik yapan biri, meselâ insanlara yedirip içirmesiyle meşhur bir Ebu Cehil de ahlâkın uzağındadır. Çünkü, O'nun olanı ve O'nun verdiği, ve yine O'nun hediyesi olan cömertlik duygusunu kendine mâl ederek katmerli bir hırsızlık sergilemektedir. Buna karşılık, Cevvâd-ı Kerîm olan Rabbinin verdiklerini yine Rabbinin verdiği verme duygusuyla ve yine Rabbinin adına veren biri, 'Allah'ın ahlâkıyla ahlâklanmış' bir güzel ahlâk timsalidir.

Rabbimizin bütün isimlerine bu şekilde muhatap olup O'nun 'halk,' yani yaratılış âlemindeki fiillerine böylesi bir dikkatle nazar etmek, sanırım hepimiz 'ahlâk'ın esasını kavrayıp, özüne ulaşmış olacağız.

Nitekim, "Allah'ın ahlâkıyla ahlâklanın" tavsiyesinin sahibi Resûl-i Ekrem aleyhissalâtu vesselam, her biri bir ism-i ilâhiye

dayanan ve ‘ahlâkın en güzeli’ni temsil eden tavırlarıyla,⁹ bize bunun eşsiz bir misalini sunuyor:

“Allah güzeldir, güzelliği sever.”¹⁰

“Allah refîk’tir, rıfkı [yumuşak huyluluğu] sever, rıfk sebebiyle razı olur, rıfk [sahibin]e mahsus bir yardımı vardır ki, şiddet sahipleri bu yardımı göremez.”¹¹

“Allah tayyib’dır, tayyib [güzel] olanı sever; nazîftir, nezafeti [temizliği] sever; kerîm’dır, keremi sever; cömerttir, cömertliği sever.”¹²

“Allah pak ve nazîftir, paklık ve nezafeti sever; kerîm ve cömerttir, kerem ve cömertliği sever. Öyleyse avlularınızı ve boş sahalarınızı temiz tutun.”¹³

“Allah diridir ve ayıpları örtücüdür, hayâyı ve örtünmeyi sever.”¹⁴

Bu hadislerden anlaşılacağı üzere, Resûl-i Ekrem’in (a.s.m.) o kısa ama muazzam “Allah’ın ahlâkı ile ahlâklanın” sözündeki emre tâbi olup Rabb-ı Rahîm’in esmâ-i hüsnâsının her birini üzerimizde cilvelendirmeye gayret etsek, aynı anda birçok düğüm çözülecektir.

Açıkçası, ahlâk-ı ilâhî ile ahlâklanabildiğimizde, hem şu dünyada yaratılış amacımızı gerçekleştirip O’nun esmâsına âyine olarak O’nun hoşnutluğunu kazanmış olacağız, hem bütün yaratılmışlarla güzel ahlâkın gerektirdiği şekilde muhatap olacağız, hem de nefis ve şeytanın desiseleri ile bozulan enfüsî ve içtimâî hayatlarımızı yeniden denge, huzur ve sükûna kavuşturmuş olacağız.

Ne dersiniz: Meyveleri bunlar olacak bir teşebbüs her türlü gayrete değer, değil mi?

Haydi, hepimiz Allah’ın ahlâkıyla ahlâklanalım...

